ТӘБИИ-ЕЛМИ МӨВЗУДА

ӨМРҮН УЗАДЫЛМАСЫ ҺАГГЫНДА

Һәлә лап гәдим алимләри бәшәр нәслинин гочалмасынын сәбәбләрини ахтармыш вә өмрүн узадылмасы үчүн васитәләр тапмаға чалышмышлар.

Бир чох әсрләр боју бу саһәдә чохлу тәдгигат иши апарылмыш, лакин гочалманын сәбәбләри вә өмрүн узадылмасы мәсәләси һәлә кифајәт гәдәр өјрәнилмәмишдир.

Гочалма просесинин сәбәбләри вә маһијјәти үзәриндә биринчи дәфә бөјүк рус алими И. И. Мечников (1845—1916) чидди вә мунтәзәм тәдгигат иши апармышдыр. И. И. Мечников инсанын јоғун бағырсағында олан микробларын мунтәзәм сурәтдә организми зәһәрләмәсинә хүсуси фикир верәрәк тәсдиг едирди ки, бу микробларын инкишафынын гаршысыны алмаг вә гочалманын [illegible] үчүн адамлар чохлу сүд, гатыг јемәлидирләр.

Лакин сонралар И. И. Мечников бу фикрини, јә'ни гочалманын сәбәбләрини изаһ едәркән әсас диггәти бөјүк бағырсаглардакы микроблара вермәсинин сәһв олдуғуну баша дүшәрәк, өзүнүн гочалма һаггындакы нәзәријјәсини мүфәссәл сурәтдә [illegible] тәдбирләр системини әлавә етмишди. Бу системин әсас хүсусијјәтләри бәдәни [illegible] профилактик тәдбирләрә чох әһәмијјәт вермәкдир.

Мечниковун [illegible] гочалма вә өлүмлә мүбаризә проблеми һәр шејдән әввәл иҹтимаи проблемдир вә капитализм шәраитиндә бу проблеми әсасән һәлл етмәк мүмкүн дејилдир.

Сонралар алимләрин бир сыра алимләри организмин гочалмасы сәбәбләрини ајдынлашдырмыш, инсан өмрүнү узатмаг јолларыны мүәјјән етмәк мәсәләләри илә мәшғул олмушлар. Анҹаг онларын һамысынын әсәрләриндән чыхарылан нәтиҹәләр гочалма просесинин ајры-ајры ҹәһәтләри һаггында бә'зи мәһдуд мә'лумат верир. Чүнки бу алимләр гочалманын сәбәбләри олан һадисәләр комплексини әтрафлы әһатә едә билмәмишләр.

Гочалманын әсл сәбәбләри мәсәләләринин елми сурәтдә һәллиндә бөјүк рус алими И. П. Павловун, онун шакирдләринин вә ардычылларынын физиоложи тә'лиминдән ирәли кәлир.

И. П. Павловун тә'лиминә көрә һејванат аләминин инкишафы боюнҹа синир системи һејванын тәкамүлүндә вә хариҹи мүһитә ујғунлашмасында әсас амилә чеврилмишдир.

Синир системинин позулмасы вә башга функсијалары позулдугда организм мүтләг бу вә ја дикәр хәстәлијә тутулаҹагдыр. Вахтындан әввәл гочалмаг да бир нөв хәстәлик олдуғу үчүн алимләр белә һесаб едирләр ки, мәркәзи синир системинин, хүсусән баш бејин габығынын позулмасы нәтиҹәсиндә организмин вахтындан әввәл гочалмасына сәбәб олур.

[illegible] вахтындан әввәл гочалманын әсас сәбәби баш бејнин бөјүк јарымкүрәләри габығынын [illegible], табии олараг бурадан вахтындан әввәл гочалманын гаршысыны нечә алмаг вәзифәси ортаја чыхыр. Бунун үчүн исә инсан өз синир системини һәр ҹүр зәрәрләрдән горумаг [illegible] туплуну, өз һәјатыны [illegible] дүзкүн тәшкил етмәлидир.

Вахтындан әввәл гочалманын сәбәбләрини [illegible] дүнја [illegible] материалист И. П. Павловун В. В. Мичуринин тә'лиминә әсасланараг [illegible]. Бу нәзәријјә вә тә'лимә көрә чанлы организм, о ҹүмләдән инсаны, онун әһатә едән хариҹи мүһитдән ајырмаг олмаз, организм вә хариҹи мүһит ваһид тәшкил едир.

Хариҹи мүһит организмә, онун бүтүн функсијаларына бөјүк тә'сир көстәрир. Әҝәр хариҹи мүһит әлверишлидирсә инсан организми нормал инкишаф едир, инсанын физики вә мә'нәви гүввәси артыр, о, мүхтәлиф хәстәликләрә гаршы мүбаризә апармаг габилијјәтли олур. Хариҹи мүһитин тә'сири пис олдугда исә инсан организми гејри-нормал инкишаф едәрәк заифләјир вә о, мүхтәлиф хәстәликләрин гурбаны олур.

Иссизлик, аҹлыг, антисанитарија вәзијјәти, ачлыг, сәрхошлуг, бир сыра [illegible] вә сајр хәстәликләр һәлә дә капиталист өлкәләриндә әһалинин бөјүк һиссәсини гејри-нормал шәраитдә јашадыр. Ағыр јашајыш шәраити, инсан әмәјинин һәр аддымда истисмар едилмәси сағламлыға чох пис тә'сир көстәрир вә өмрү гысалдыр. Буна көрә дә капиталист өлкәләриндә өмрү узатмаг мәсәләсини ирәли сүрмәк вә онун мүвәффәгијјәтлә һәлл етмәк мүмкүн дејилдир.

Анҹаг бизим өлкәмиздә өмрүн узадылмасы проблеми [illegible] тәдгигат објектинә чеврилмишдир. Коммунист партијасы вә Совет һөкумәти әмәкчиләрин [illegible] јарадылмасы даһа да [illegible] үчүн [illegible] ССРИ Конститусијасы совет адамларына әмәк, истираһәт вә тәһсил һүгугларыны вермишдир. Гочалдыгда, әмәк габилијјәтини итирдикдә онлар малијјә ҹәһәтдән тә'мин олунурлар.

Өлкәмиздә кениш сәһијјә системи јарадылмышдыр. Сосиалист Вәтәнимиздә хәстәликләрин гаршысыны алмаг үчүн [illegible] кениш тәдбирләр һәјата кечирилир. Бүтүн бунларын нәтиҹәсиндә өлкәмиздә өлүм һаллары азалмыш, әһали даһа чох артмаға башламышдыр. Һазырда ССРИ-дә әһалинин иллик артымы 3 милјондан чохдур.

Совет алимләри гочалманын сәбәбләрини ајдынлашдырмаг вә инсан өмрүнү узатмаг мәсәләсинә даир чохлу тәдгигат ишләри апармыш вә апарыр.

Инсан өмрүнү [illegible] инсан өмрү [illegible] нисбәтән чох узундур.

Һәлә XVIII әсрдә белә бир фикир ирәли сүрүлмүшдү ки, һәр бир чанлы, бојүнүн инкишафы дајандыгдан сонра һәмин инкишаф мүддәтиндән 5—6 дәфә артыг јашајыр. Бу фикирдән белә нәтиҹә чыхыр ки, инсан 100—125 ил јашаја биләр. Лакин бә'зән 140 илдән артыг јашајан гочалар да мөвҹуддур.

1927-ҹи илдә [illegible] бөјүк франсыз јазычысы Анри Барбүс [illegible] Шапковскинин о вахт 140 јашы вар иди. Барбүс бу адамын [illegible] 26 јашы вар иди.

[illegible] МССР-нин [illegible] рајонунда [illegible] 153 јашына гәдәр [illegible].

Узун өмүр сүрән адамлар Азәрбајҹанда да чохдур. Лерик рајонунун Пирасура кәндиндә јашајан Маһмуд Әјвазовун 142 јашы вардыр. О, 60 ил чобан олмушдур. Маһмуд Әјвазов 1949-ҹу илдә 60-дан чох [illegible]. Масаллы рајонунун Јаршила кәндиндә јашајан Исмајыл Мустафајевин 147 јашы, Губадлы рајонунун колхозчусу Әһмәдов Һүсејн [illegible] 145 јашы, Лерик рајонунун колхозчусу Атакиши Сејфуллајевин 135 јашы вардыр.

1926-ҹы илдә ССРИ-дә әһали сијаһыја алынаркән 29 мин адамын јашынын 100 вә даһа чох олдуғу мүәјјән едилмишдир. Мүһарибәдән әввәлки мә'лумата көрә башга өлкәләрдә белә чох [illegible]. Мәсәлән, Болгарыстанда о вахт 158, [illegible] 56, Испанијада 55, Италијада 51, Норвечдә 35 нәфәрин 100 вә даһа чох јашы олдуғу гејд едилмишдир.

ССРИ-дә чохјашлы адамларын сајы 1926-ҹы илә нисбәтән индә хејли артмышдыр. Бу сосиалист гурулушунун капитализм гурулушундан үстүн олдуғуну бир даһа көстәрир.

Гејд етмәк лазымдыр ки, чох [illegible] инсанын [illegible], онун өз организминә мүнасибәтиндән асылыдыр. И. П. Павлов дејирди ки, [illegible] өз организмимизә пис рәфтар етмәсәк [illegible] өмрүмүзү хејли узада биләрик.

Бүтүн бунлардан белә нәтиҹә чыхыр ки, вахтындан әввәл гочалманын гаршысыны алмаг мүмкүндүр. [illegible] инсан гочалдыгда да хәстәләнмәсин, физики вә әгли [illegible].

И. И. Мечников гочалыг вә узун өмүр проблеми үзәриндә [illegible] нормал [illegible].

Узун өмүр вә нормал гочалмаг үчүн [illegible] мүбаризәсинә [illegible] табиәтин ганунларыны [illegible] дејирләр. Әсас мәсәлә бундадыр ки, гоча олан сағлам олсун, хәстәликләрә тутулмасын.

Бунун үчүн инсана лап ушаглыг чағларындан бөјүк гајғы көстәрилмәли, онун сағламлығыны мүһафизә етмәк лазымдыр. Өмрү узатмаг үчүн [illegible] фикир вермәлидир [illegible] артыг әт јејән адамларын өмрү гыса олур. Бир стәкан сүд, [illegible] бағырсагларында олан микробларын [illegible] сәбәб олур.

Өмрүн узадылмасында бәдән тәрбијәси вә идманын әһәмијјәти бөјүкдүр. [illegible] һәр күн бир саатдан аз олмајараг ачыг һавада олмалыдырлар. Бу инсан организминин, хүсусилә онун синир системинин бүтүн функсијаларынын [illegible] үчүн мүһүм амилдир. Буна көрә дә [illegible] хүсуси фикир вермәлидирләр. [illegible] өмрүн узадылмасына [illegible].

[illegible] инсан һәјатына зәрәри [illegible].

Зәһмәт [illegible] адамлар [illegible] хүсуси [illegible].

Тәмизлик, ачыг һава, су, күнәш [illegible] инсан өмрүнүн узадылмасында чох бөјүк рол ојнајыр.

Совет Иттифагында инсанларын [illegible] үчүн һәр ҹүр шәраит јарадылмышдыр. [illegible] даһа [illegible] даһа узун өмүр [illegible].

Ә. ӘЛИЈЕВ
Тибб елмләри доктору.